

Üdvözlét a 150 éves székelykeresztúri unitárius gimnáziumnak, 1943. június 6-án.

Nagyrebecsült felügyelő gondnok Úr!

Kedves Kartársak!

A kolozsvári unitárius gimnáziumnak, az idősebb testvéreinek meleg üdvözlét hozom a fennállásának 150-ik évfordulóját ünneplő székelykeresztúri unitárius gimnázium vezetőségének és buzgó tanári karának.

Százötven esztendő az intézmények, sőt a nemzetek életében is sok idő, de nemcsak az idő az érdem igazi bírója és nemcsak az idő a próbaköve az iskolák értékelésének, hanem első sorban az elvégzett munka mennyisége és még inkább annak milyensége.

Az unitárius egyház nemzetfenntartó hivatást teljesített, midőn 150 évvel ezelőtt a székelykeresztúri gimnázium építését elhatározta s az ősök erős építő akarata, önfeláldozó munkája, áldozatkészsége és határtalan nagy szeretete teremtette és tartotta fenn ezt az iskolát, amely nemzedékek tanítója és nevelője lett. Örvendetes események mellett sok szomorúság is van életében. Ha végig tekintünk a székelykeresztúri gimnázium 150 éves életén, abból különösen három jellemvonás emelkedik ki: nemes küzdelem, szegénység és erős élniakarás.

Lehetnek olyanok, akik úgy vélekednek, hogy ez ünnepélyes pillanatban csak megszépítő fénysugarakat volna szabad innen kibocsátani, de történelmi igazsággal megállapíthatjuk, hogy ennek az iskolának élete mindig küzdelmes volt, akár csak az unitárius egyházé, vagy a magyar nemzeté, de ebből a küzdelemből nem pusztulás, hanem élet fakadt. Az egyház, mint kisebbik leányát háttérbe szorította, a magyar államnak kezdetben mostohája volt, nem egyszer bezárással fenytették meg s csak az éles szemű, nagy pedagógus, Kuncz Elek főigaz-

gató látta meg ennek az iskolának a nemzetiségek határmegyén igazi nemzeti hivatását s azután egy ideig napsugaras idők következtek a gimnáziumra, hogy aztán újra beboruljon s a legnehezebb napjait élje át a román imperium idején. Nem lehet a tényeket rózsaszínűvé átmázolni. El kell mondanunk, hogy a román tanügyi politika ránehezedett a székelyföldi intézetekre s köztük a székelykeresztúri gimnáziumra is, ahol a román vezetőség egy renegát magyarral egyetértve vállalkoztak a sírásos szomorú szerepére. A 22 évi román elnyomás alatt az egyházi iskolák voltak a nemzeti szellemnek és a magyar erkölcsi életnek erős várai. Ez az intézet, mikor a legfeketébb volt a vihar felette, mikor a mélységbe akarták taszítani, ez az intézet, eszményeit a románok legnagyobb üldözése idején sem temette el. Férfiasan átélte a történelem forgó kerekének kikerülhetetlen adottságát. Mártíromsági érzése lelkiületét kimélyítette és megerősítette, mert igaz ügyért, az erős, lobogó magyar szellemért kellett szenvednie. Érzésvihar tombol lelkemben, mikor erre a sorsküzdelemre gondolok, a szerencsétlenségnek azonban nemcsak sötétsége, hanem fénye is van, fénye, amely megvilágítja a homályba burkolt igazságot s a történelem az igazságtalanul üldözötteknek igazságot szolgáltatott. Az intézetet nem tudták kitörölni az élők könyvéből.

A román üldözés mellett a kegyetlen, magyar sors kálváriáját is meg kellett járja ez az intézet. Anyagi fedezet hiánya miatt az egyházi főhatóság kénytelen volt a gimnázium felső tagozatát leépíteni. A tanárság nem csüggedt, hanem, mint általában a felekezeti tanárság viharvert szegény gárdája a szegénység árnyékában is szórta a tudás fénysugarát. A székelykeresztúri gimnázium tanári kara mindig ingujjra vetkőzött egyszerűségben élve, azt vallotta, hogy a tanár munkája egyike a legszentebb munkáknak, mert a tanár a tanítás lelket nevelő munkáját végzi. Mindig érezték, hogy az ifjúságon keresztül építeni a boldogabb jövőt, a legszebb hivatás, de önfeláldozó hősi lélekkel, erős élniakarással sem tudták volna elvégezni nemes feladatukat, ha a megértő magyar társadalom anyagi támogatásával nem állott volna az intézet mellé. A székely-magyar társadalom megérezte, hogy a nevelés ügye, az édes magyar szó, az akkori társadalomra élet, vagy halál kérdése, amelytől egész jövője függ s ezért áldozatkészséggel

Üdvözet a 150 éves székelykeresztúri unitárius gimnáziumnak.

fenntartotta a gimnázium felső tagozatát. A sors tele van zuhanásokkal és felemelkedésekkel, ennek az intézetnek az élete is ezt tükrözteti vissza. Zord idők után az intézetre rámosolygott a történelem kegye s most már a magyar állam bőkezű támogatásával e határőr állomáson, megkészsereződött létszámmal végvári vitézként büszkén és boldogan dolgozhatnak az új idők nemzeti eszményeiért. Felmagasztosulásának, dicsőségének e pillanatában azt is megmondhatjuk, hogy ez az iskola helyzeti körülmények miatt nem adhatott olyan széles látókört, mint a nagy kövárosok, kulturközpontok iskolái, de adott tudást, melegséget, szeretetet az ifjúságnak, s ezért az innen kikerült ifjúság testben fejlett, hitben erős, erkölcsben nemes, az életben viharálló tudott maradni. Tanulóseregén szemlét tartva, nagy nevek bukkannak fel a multak ködéből.

Mindenki részéről hálát és tiszteletet parancsol a 150 éves mult gazdag kultur munkája és művelődéstörténeti jelentősége, ami egyben kétségbevonhatatlan jogcíme az intézet jövő életének. Ez a mai ünnepség egy boldog pillanat történelmünk egyik legnehezebb korszakában s ez alkalommal a kolozsvári gimnázium tanári karának nevében a legmelegebb szeretettel üdvözölöm az intézet vezetőségét és tanári karát s igaz szívből kívánjuk, hogy festvérintézetünk, egyházunk egyik büszkesége még sokáig éljen, fejlődjék és virágozzék!

P. Szentmártoni Kálmán.

IRODALOM.

Jelek és írások a Teológia készülő irodalmából.

Nem rég két füzet jelent meg két teológiai tanár tollából, amelyekkel kapcsolatosan bizonyos „hazai” véleményt is meg kell pendítenünk. Célunk nem lehet dicséret, ezt már eleve kizárja a közelség etikája, csupán néhány soros ismertetés, — bár a füzetek önmagukért is tudnak beszélni — s a velük kapcsolatos probléma felvetése, amelyet gyakorlati megvalósítás kell, hogy kövessen. A füzetek: dr. Kiss Elek: Magyar nemzeti hit- és erkölcsstan, dr. Abrudbányai János: A vallás és a mai koreszmék.

Háború van s a rövidebb lélegzetű munkák zsúfolt, de egyben rapszódikus szakaszokra töredezett életünk természetes szüleményei, — így gondolkozhatik valaki, aki kezébe veszi a fenti dolgozatokat s a cím után mérlegeli a mondanivalókat. Pedig ezek nem rapszódikus felfakadások, hanem inkább átfogó, nagy tervek és munkák meghirdetői, új csapást jelző pionir-nyomok, amelyek mögött friss erők gondolat-hadseregei csoportosulnak. Úgy is mondhatnók, hogy „írásjelek”, amelyek azt sejtetik, hogy a teológiai gondolkozásnak új mustja forr az Akadémiánkon. Új annyiban, hogy a betemetett s eleddig fel nem fedezett, régi igazságot az örök „reneszansz-lélek” felfedező izgalmával hozza napfényre.

A merészebbnek látszó gondolat a dr. Kiss Eleké, ki „a minden titkok” méhéből a tudós egyszerű bátorságával és tárgyilagos közvetlenségével bizonyítja, helyesebben kijelenti, hogy van magyar nemzeti hit- és erkölcsstan. A gyanakvó elme egy pillanattig elgondolkozik a címen s ha van némi „régivágású” előítélete, habozás nélkül leszögezi, hogy ennek a címnek túlsok köze van az új nacionalizmushoz. Más szóval,